

З АРХІВНИХ ДЖЕРЕЛ

Ігор Сутий

ГЕТЬМАНСЬКІ УНІВЕРСАЛИ В КОЛЕКЦІЇ ЧЕРНІГІВСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО МУЗЕЮ ім. В. В. ТАРНОВСЬКОГО

Публікація перша

Універсал (від лат. *universalis* — загальний, повсюдний, різнобічний) — розпорядчий акт адміністративно-політичного характеру органів влади, вищих світських та духовних посадових осіб в Україні XVII—XVIII ст.

У Чернігівському історичному музеї (ЧІМ) зберігається чи не найповніша збірка цих документів, завдяки збиральницькій діяльності В. В. Тарновського — молодшого, чернігівської вченої архівної комісії (ЧАК), Чернігівського єпархіального дровлесховища (ЧЄД).

Гетьманські універсали представлені таким чином:

1. Крутневич Гаврило (1602—1603) — 1 (1603 р.)
2. Хмельницький Богдан (1648—1657) — 3 (1656 р.)
3. Виговський Іван (1657—1658) — 3 (1658 р.)
4. Бруховецький Іван (1663—1668) — 1 (1668)
5. Дорошенко Петро (1665—1676) — 1 (1668 р.)
6. Многогрішний Дем'ян (1668—1672) — 2 (1669, 1670 рр., одна копія)
7. Самойлович Іван (1672—1687) — 5 (1672—1673, 1676, 1680 рр., дві копії)
8. Мазепа Іван (1687—1709) — 33 (1687—1691, 1695, 1698—1699, 1701—1703, 1705, 1707, 1708 рр., 12 копій)
9. Скоропадський Іван (1709—1722) — 70 (1708—1717, 1719, 1721 рр., 34 копії).
10. Апостол Данило (1727—1734) — 19 (1728—1729, 1731—1733 рр., 13 копій).
11. Розумовський Кирило (1750—1764) — 16 (1751—1754, 1757, 1760—1761—1763 рр., 5 копій).

Себто 154 універсали (88 оригіналів, 67 копій).

З цієї кількості 30 універсалів надійшло від ЧАК, 3 — з ЧЄД, решта — з колекції В. В. Тарновського.

Ця збірка містить цікавий матеріал щодо вивчення історії універсалу як документа, так і для вивчення історії України.

Відомо, що універсал складався із вступного протоколу, змісту розпорядження і кінцевого протоколу.

Вступний протокол різниться найбільше через те, що змінювався титул гетьмана і його сюзерена. Декілька прикладів:

— «Гаврило Крутневич гетман и все рыцарство Его Королевской Милости войска Запорозкого».

— «Богдан Хмелницкий гетман з войском Его Царского Величества Запорозким».

— «Петро Дорошенко гетман з Войском Запорозким».

— «Пресветлейших и Державнейших Великих Государей Царей и Великих Князей Иоанна Алексеевича, Петра Алексеевича и Великие Государыни Благоверные Царевны и Великие Княжны Софии Алексеевны Всея Великия И Малыя и Белья» России Самодержавцев Их Царского Пресветлого Величества Войска Запорозкого обоих сторон Днепра Гетман Иван Стефанович Мазепа».

— «Пресветлейшего и Державнейшого Великого Государя нашего Его Царского Священнейшого Величества войска Запорожского обоих сторон Днепра Гетман Иоанн Скоропадский».

— «Ея Императорского величества Малой России обоих сторон Днепра и войск Запорожских гетман, сенатор, генерал-фельдмаршал, генерал-адъютант, действительный камергер, императорской Санкт-Петербургской Академии Наук президент, лейб-гвардии измайловского полку под полковник и обоих российских императорских ординаров Святых Апостола Андрея и Александра Невского також полского Белого Орла и голстинского Святия Анны Кавалер российской империи граф Кирил Разумовский».

Найбільше титул змінювався за Мазепи (8 разів) та Скоропадського (9 разів).

У кінцевому протоколі вказувалися місце і дата видання документа, підпис Гетьмана. З цього витікає, що універсали видавалися і в гетьманських столицях, і в польових таборах, у полкових та сотенних містах, і в Москві, і в Петербурзі. Дата спочатку писалася прописом, потім кириличними цифрами, а починаючи з Д. Апостола, — арабськими цифрами. Підпис гетьмана теж змінювався:

— «дали сей наш лист под печатю войсковою и с подписом руки маее» (Г. Крутневич).

— «Богдан Хмельницкий рука власна».

— «Иван Выговский».

— «звышменованый гетман рукою власною» (І. Бруховецкий).

— «Петро Дорошенко гетман рука власная».

— «Демян игнатович гетман Войска Его Царского Пресветлого Величества Запорожско-го рука».

— «звышменованый гетман и кавалер рукою власною» (І. Мазепа).

— «гетман граф К. Разумовский».

Ставився підпис завжди ліворуч від печатки, яка вміщувалась під текстом по центру аркуша, витягнутого по горизонталі, або справа, якщо аркуш був витягнутий по вертикалі.

За змістом універсали поділялись так: з питань «війскових» (в збірці ЧІМ-1), поточних (23), охоронні або «оборонні» (7). Все інше належить до вирішення земельних питань (роздача земель, розмежування, підтвердження землеволодіння).

Писалися універсали в двох піваркушах паперу розміром 20x31 см або 32x20 см. З часів І. Мазепи відмічається тенденція до збільшення розмірів.

Все частіше використовується розмір 30x41 см. За К. Розумовського переважаючим стає аркуш 30x48 см. Є виняткові універсали за своїми розмірами. Це універсал 1716 р. І. Скоропадського — 1 м 16 см x 41 см, та К. Розумовського 1760 р. — 60x46 см. Можна відмітити, що ця тенденція до збільшення розмірів відбувалась під впливом російських зразків відповідних документів (царські укази, накази сенату тощо), адже процес поглинання України Російською імперією у XVIII ст. відбувався дуже швидко.

Ціла низка універсалів містить у собі дуже цікаві матеріали. Наприклад: «оборонний» універсал Г. Крутневича київському монастирю Миколи Пустинського, 1603 р.; універсал Д. Многогрішного про звільнення м. Коропа на 5 років від податків, 1669 р.; універсал І. Самойловича «о вольностях і правах м. Стародуба», 1672 р.; універсали І. Мазепи про запровадження інституту виборного козацтва, 1701 р.; на заведення селітряних майданів, 1702 р.; універсал Д. Апостола про заборону росіянам купувати землю в Україні та торгувати в українських, містах без паспортів, 1728 р.; універсали К. Розумовського про запровадження в Україні підкоморських та земських судів, 1763 р., про заборону винокуріння священникам, купцям, посолитим, 1761 р., про проведення ревізії України та її порядок, 1763 р., про надання І. Журману, бунчуковому товаришу, частини м. Барішівка, де міститься докладний опис цього містечка, 1753 р.

Відомо, що універсали розсилалися по полках, а у копіях — по сотнях. Окремі з них оприлюднювалися шляхом оголошення на майданах і в церквах.

Таким чином, колекція гетьманських універсалів ЧІМ становить неабиякий науково-практичний інтерес для вивчення історії Лівобережної України, зокрема Чернігівщини.

Виходячи з цього, а також замовлення журналу «Сіверянський літопис», ми розпочинаємо на його сторінках публікацію за хронологією гетьманських універсалів, окрім незначної частки, які вже були надруковані (Г. Крутневича, Б. Хмельницького^{*)}). Якщо ж у збірці є декілька копій якогось універсалу, то подається зміст тільки однієї. При передачі тексту зберігаються всі мовні та стилістичні особливості оригіналу, за винятком літер, які вийшли з ужитку, титла розкриті. Порядок опису такий: текст універсалу (якщо це копія, то про це повідомляється в дужках у кінці), аркушевий склад з розміром у см, написи на звороті 2-го арк., наявність печатки з вказівкою на літературу, де вона описана, опис філіграні, якщо наявна, стан збереженості, сучасний інвентарний номер, старий інвентарний номер.

Використані скорочення: арк. — аркуш; інв. № — інвентарний номер, М. Т. — музей українських старожитностей В. В. Тарновського, ЧАК — Чернігівська вчена архівна комісія, ЧЕД — Чернігівське епархіальне дровлесховище, ЗНТШ — Записки наукового товариства ім. Т. Шевченка, нум. сб. — Нумизматический сборник. — М., 1971.

* Киевская старина — 1898 кн. 1. Документи Богдана Хмельницького. К. 1961 — № 371, 402, 404.

— часть IV. — выпуск IV, зв. — зворот, М. П. — місце печатки, Ал—архівно-літературна група зберігання ЧІМ, ОР — отдел рукописей ЧАК, Р — рукописи М. Т., Ч. Д. М. кн. вст. — Чернігівський державний музей, книга вступу, В. П. — вспомогательные письменные памятники (група зберігання ЧІМ), у [ ] подається ймовірна розшифровка згаслого або нерозбірливого тексту, ... — позначається втрачений або нерозшифрований текст.

№ 1

**Иван Выговский гетман
з войском Его Цар: Вел: Запорожским.**

Ознаймуем тым нашим писанем старшыни и черни Войска Его Цар. Вел. Запорожского [бу]деж п: полковникове Нижинскому, асаулом, сотником, атаманом и всему товариству в том полку зайдучымся вшелякого стану и кондыций людем которым бы толко показано было иж мы видачы услугу у Войску Запорожском пана Михаила и Илю Рубцов, шляхты повиту Стародубовского, которую за небощыка славной памяти Богдана Хмельницкого, так теж и Залотаренка в колку еспидициях ронили и в нагороду тых заслуг и наданные антецесоров наших потвержаем сим нашим уневерсалом и подаем оным до спокойного уживанья село Боб[ки] [...]их* Роженичы из млыном, селище Истобки, селище Полхов, селище Брахлов, отчына Ключы, отчына Ляхов Курознов, отчына Головская и Стровска и Кубасовская зо всіми кгрунтами и принадлежностями которых сел и перед тым держачыми были, абы теды жаден з старшыны и черни так во обняту яко в держаню тых добр найменшою не был перешкодою и жадное кривды и трудности так самим яко и людем там будучым не задавал пилно прыказуем. Дан в Киеве дня 25 февраля 1658. Иван Выговский.

2-а арк.: 20x33 см (половина 2-го втрачена).

Філігрань — двоголовий орел у щиті.

Папір дуже ветхий, є втрати*.

інв. № Ал 501/2/1

інв. № М. Т. № 36 Р.

№ 2

**Иван Выговский гетман
з войском Его Царского Вел: Запорожским**

Ознаймуем сым нашим писанем каждому кому о том ведати належит, а меновите всей старшине и черни Войска Его Цар. Вел. Запорожского, а особливе пану полковникови Нежинскому и всему товариству старшому и меншому в том же полку найдучомуся и вшелякое кондыции людем которым бы толко оказано было иж видачи мы Лаврентия Борозну шляхтича повету Стародубовского до услуг войсковых згодного до которых его приохочуючи привернулисмо ему села его власные и в заведоване подали, то ест село Горск, Ключы, Куршиновичи, Ярцово, Хоромное*, Бутовские, Заничи, [Каптиожино]*, селище Медведово з млыном и Бахаевское зо всеми* принадлежностями и пожитками в тых мененых селах найдучымися так яко и дав... оный заживал о сем кождый ведаючи абы з старшыны и черни Войска Его Цар. Вел: Запорожского найменшое оному кривды и перешкоды так в обняту тых его сел яко и уживаню чинит и трудности задават неважился пилно мети хочем [счо] и повторе жадаем абы иначе не было для ласкы наше. Дан в Киеве дня 25 февраля року 1658.

Иван Выговский. М. П.

2-а арк.: 20x31 см (склеені).

На арк. 2 Зв. напис: «Универсал гетмана Выговского пану Лаврентию Борозне на маетности ему даний в Киеве року 1658 февраля 25 дня».

Є печатка (тип III за І. Крип'якевичем — ЗНТШ. — Львів, 1917. — Т. 123—124. С. 8).

Папір сильно пожовтів. Є втрати паперу і тексту, дописки окремих слів.*

інв. № Ал 501/2/2

інв. № М. Т. № 37 Р.

№ 3

**Иван Выговский гетман
з войском Запорожским.**

Ознаймуем сим писанем нашим старшине и черни Войска Запорожского каждому кому толко тое писане наше показано будет иж мы углядаючи на прислугу у войску нашом пана Лаврентия Борозни который и тепер и кождой дороги до войска становячыся не опускает и з нами послолу стает против неприятелей: заховуем его пры

власных маестностях очыстым правом ему належачим, меновите при местечку Горск и селами до него належачыми зо всеми належными пожитками сурово приказавши абы жаден з [козаков] в добрах тих вышеменованому пану Борозне кривды и жадное перешкоды чинити неважился, так абы за показанем сего нашего универсалу спокойне тих добр оный пан Борозна од жадного немеючы найменшой перешкоды заживал, а хто бы важился над волю нашу оному в тих маестностях чинити перешкоду таковый кождый нашой воле противник срокого без отпусту от нас невойдет караня не чынячы иначей под сроким каранем войсковим.

Дан в таборе под Каменным 20 септеврия року 1658.

Иван Выговский. М. П.

2-а арк.: 19,5x31 см

На арк. 2зв. напис: «Универсал Виговского».

Є печатка (тип III, див. № 2).

Філігрань — голова блязня.

Папір сильно пожовтів.

інв. № Ал 501/2/4

інв. № М. Т. № 39 Р.

№ 4

Иван Бруховецкий гетман з верным Войском Запорозким.

Ознаймуем сым нашим писанем кожному кому о том ведати належит меновите всей старшине и черни верного вуйска Запорозкого, а особливе пану полковникови Стародубовскому, сотником, атаманом и всему старшому и меншому тогож полку товариству. Показовал нам пан Лаврен Борозна товариш войсковый, обывател стародубовский богу зешлых гетманов Запорозких тоест славной памяти небожчика Богдана Хмельницкого и небожчика Иоанна Выговского антецессоров наших универсалы до права короля полского вечисте ему служачого на села Горск, Ключы, Куршиновичи и Ярково, на селища Бутовское, Заничи, на село Хоромное и на селища Медведово и Бахаевское, на млыни на кгрунта и на все угодие до tych сюл належачие себе дanye. Просячы а бысмо оному ведлуг tych универсалов tych сюл и селищ з их кгрунтами уживати и оными владети позволили. Теды мы так слушное просбы латву наклонившия ...влаща значные в войску Запорозком прац... и ...услуги всех вышей менованых сюл, селищ, млынов и кгрунтов до ...належачых позволяемо спокойне пану Лаврину Борозне уживати сым нашим писанем тые все права и универсалы ему служачые подтверждаючи и потвержаючи. Зачым мети хоче... и приказуем абы з старшины и черни верного Войска Запорозкого, особливе пан полковник Стародубовский, з сотников, атамани и старшого и меншого товариства жаден помененному пану Лаврину Борозне' в спокойном tych сюл, селищ и належачих до них кгрунтов держаню и владеню найменшой быти перешкодою неважился и перепоны жадное чинити не смел под войсковым каранем. Дан в Гадячом априля 9 дня року 1668. Звышменованый гетман М. П. рукою власною

Конфирман[ы] п. Лаврину
Борозне на маестности.

2-а арк.: 20x31,5 см (склеєні)

на арк. 2зв. напис: «Универсал гетмана Бруховецкого».

Є залишки печатки (тип II — ЗНТШ—Львів, 1917. — Т. 123—124. — С. 11).

Папір сильно пожовтів і пошкоджений шашелем.

інв. № Ал 501/4/4.

інв. № М. Т. № 53 Р.

№ 5

Петро Дорошенко гетман з Войском Запорозким.

Ознаймуем сим нашим писанем всей старшине и черни войска Запорозкого, а особливе пану полковникови Корсунскому, сотникам, атаманам и всему того полку товариству и кождому кому о том ведати належит. Иж взгляд маючи на значное через прошлые внутренне войны монастыра Лебединского спустошене запобегаючи тому абы не толко оный до остатное не приходил руины, але жебы в оном приоб[ж]итых достатках хвала божая брмела и ширилася отцом законником Лебединским всеми здавна от побожных ктиторов на монастыр надаными кгрунтами, полями, зах...ами, сеножатми и инными угодиями владети и як хотя до своих пожитков приводити позволяем, а до того людей на своих монастырских кгрунтах осажовати и оными [ди]-споновати не збороняем. О чом абы кождый з старшины и черни вуйска Запорозкого ведаючи, особливе пан полковник Корсунский отцов законников Лебединских

в их манастырских кгрунтах утискати неважился и подданих на землях манастырских оседающих и будующыхся згнати и од манастырского послушенства оддалати не смел под сроким каранем пилно приказуем.

Дан в Чегирине септев: 3 1668.

Петро Дорошенко М. П.

гетман рука власна

Законником Лебединским оборонний.

2-а арк.: 20x32,5 см (половина 2-го втрачена).

на арк. 2 зв. напис: «Законником Лебединским Уневерсал гетмана Петра Дорошенка прежнии волности и добра до мастира Лебединского надании потвержающий и от всяких кривд варующий дан року 1668. 63 № 31».

Є печатка (ЗНТШ—Львів, 1917. — Т. 123—124. — С. 12).

Філігрань — дама з кавалером.

Папір сильно пожовтів, потерся на згинах,

інв. № Ал 501/8/1.

інв. № М. Т. № 55 Р.

№ 6

Демян Игнатович гетман войска Его Царского пресветлого Величества Запорожского.

Ознаймуем сим писанием нашим каждому кому бы того ведати было потреба и меновите пану полковникови Войска Его Царского Пресветлого Величества Запорожского Нежинскому, сотникове и атаманове городовому и всему товариству старшому и меншому или кому колвек будет показано сие писание наше тепер и на потомние часи видячи место Коропов, мещан и волощан знищенных и проч розишлих, хотячи того абы знову до перщей своеи пе[о]фектиции прийти могло за помощьюею божиею, Его Царского Пресветлого Величества на енеральной раде в Глухове приговорили и[з]статях Его Царского Пресветлого Величества написано в месте Коропове мещанам слободи надаем на 5 год и волощанам на три годи отдати сего универсалу нашего от всяких так поблечних яко и приватних податков, поборов подимних, чиншов дорочних, плачення грошей подводних, тих подвод, самих мест од товаров, чопових, капщизн и вшеляких иных повинностей кому колвек надлежащих, так же од становиск стаций, нчлегов, попасов войскових тим нашим уневерсалом увольняем, надаем и приказуем або тих мещан Коропских при той волности од его Царского Пресветлого Величества и Нас Воиска Запорожского им наданное и слободи позволенное на пят лет в цале заховуем, то еж што колвек ведлуг давних прав и привилиев, грамот Его Царского Пресветлого Величества и прошлих гетманов Богдана Хмельницкого и грунтов в ограничению местом, а так ими стасуючися до универсалов месту Коропу на села надати на расходи меские, то ест село Райгородок, Лукнов, Жорновка, Риботин, Сохачи до того ж теж млин на реце Коропе Пилипов придаем, абы тие села месту подлегали и подачи вшелякие отдавали. Тутеж еще придаем село Рождественное, Карилско, Краснопулле, Билка абы помененних сюл войти з громадами своими в тож до кожних силадок меских на приизди розние, абы помощними были сурово под сроким караннем не опусним войсковим приказуем, а по вистю той слободи повинни подлегати звыклому даткове до скарбу войскового на чом будет уфала, строни гонцов подвод две дати за грамотой государской, а посел бы[и]усту коней ш...л, подвод десят дати, а тие подводи до Кролевца, а з другой стори до Сосничи, а не далее, а оприче тих подвод никому болше недати и тие подводи [судзду] Коропского мают быти ведлуг грамоти государской, на что для лепшой вери и на спротивних воле нашей войсковой сей универсал с подписом руки и притисненнем печати з канцелярии войсковой видати пану войту казалисмо Короповскому. Писан в Коропе дня 12 марта року 1669. В подленном подписано тако (копія XVII ст.).

Демян Игнатович гетман Войска Его Царского Пресветлого Величества Запорожского. Место печати гетманской и пр.

2-а арк.: 31x19,5 см.

Філігрань — хрест в щиті під короною.

Папір пожовтів, у плямах.

інв. № Ал 501/5/1

Інв. № М. Т. № 56 Р.

№ 7

Демян Игнатович гетман Войска Его Царского Пресветлого Велич: Запорожского

Ознаймуем сим писанем каждому кому бы того потреба ведати а меновите пану полковникови Войска Его Царского Пресветлого Величества Запорожского Стародубовскому, сотникови и атаманови городовому и всему товариству, войтови и всему посполству Почепскому и кому колвек будет показан сей универсал тепер и на по-

томние часы иж поглядаючи мы нашы[рие] и верные заслуги пана Петра Рославца полковника Стародубовского, который за достоинство великого государя нашего Его Царского Пресв: Величества и за Войско Запорозское противно кождых неприятелей наступающих мужне застановлясе пре то в нагороду тых его прац пану Ивану Рославцеву брату рождому его обывателеви Почепскому млин у селе Ишове стоячий на реце Псе якося в собе меет зо всем двох мерочок на войско припадаючих опроч мелницкое третей до [даншей] ласки войсковое на одбыране и спокойное держане сим универсалом надаем. Зачим абы ведаючи всякая старшина войсковая в том наданю и в отбыраню припадаючих пожитков и наименшее трудности ниhto не задавал лично приказуем под срокгим каранем войсковим. Писан в Батурине дня 12 фев: 1670.

Демян Игнатович гетман Войска Его
Царского Пресветлого Велич. Запорозского М. П.
2-а арк.: 31x19,5 см
на арк. 23в. напис: «Универсал гетманна Демянатовича на млын Ишовский». Є печатка (ЗНТШ—Львів, 1917 — Т. 123—124. — С. 12).
Філігрань — двоголовий орел під короной.
Папір сильно пожовтів.
інв. № Ал 501/5/3
інв. № М. Т. № 58 Р.
Надрукований у «Черниговские губернские ведомости», 1887, № 97.

№ 8

Иван Самуйлович гетман войска Его Царского Пресветлого Величества Запорозкого.

Всей старшине и черни Войска Его Царского Пресветлого Величества Запорозкого, а именно пану полковникове Стародубовскому, обозному, суде, асаулове, сотники, атаманове стародубовскому и иным сотникам и атаманам так городовим яко и селским, так теж войтови, бурмистром, вшеляким урядом, всему товариству и посолству в полку стародубовском найдучимся и кому колвек тилко сей наш универсал будет презентован даемо ведати паневаж великий государь наш Его Царское Пресветлое Величество рукой своей отцовской милости по челобиту славной памяти богу зешлих гетманов войск запорожских антецессоров наших обывателем миста Его Царского Пресветлого Величества Стародубовском на вшелякие волости надал права й майдебурию своею государскою ствердил грамотою тедеи и мы до тоей же стосуючесь государской воле й грамоте абы тим кгрунтовнейша в месте Стародубовском зоставала майдебургия наданое им право повагою сего нашего универсалу конфирмуемо на расходи зас и на розние места Стародубовского потребности, а звлаща на приятие войскових од нас висланих людей на вспартя конферовалисмо млини, то ест млин под местом на реце Бабинце з двома колами стоячий, млин в селе Газуках на реце Вабле з одним колом, млин в селе Шаршовицком на реце Росухе з двома колами, млин в селе Артюшках с каменем одним, млин в селе Вистрикове с каменем одним, особливо зас на пана войта стародубовского и панов майстратових абы на свой оборочали пожиток два надалисмо села называемие Кустичи и Сергиевск, опроч того всех купцов места Его Царского Пресветлого Величества Стародубовского на разних торгах, ярмарках в державе нашего рейменту розними товарами гендлюючих од вшеляких мыт целе и отбыраня индукты цале увольняемо зачим абы жаден так з старших яко и менших Войска Запорозкого звлаща пан полковник Стародубовский, сотник, атаман и нехто с посполитих людей до вишеименованных млинов на расходи меские и до сел на майстрат наданих, а найбарзей до судов майстратових в криминальных и поточних одправуючихся справах не интересовалися й жадного им [леди]менту неважилися чинити под срокгим войсковим повагою сего нашего универсалу приказуем. Писан в Батурине 21 июня 1672 (копія 2-ї пол. XVIII ст. із зібрання Г. Полетики).

Иван Самойлович гетман войска Его
Царского Пресветлого Величества Запорозкого
рукою. место печати рейментарской.
2-а арк.: 34x21 см
Філігрань — АГФБ з він'еткою.
Папір пожовтів, чорнила сильно вицвіли.
інв. № Ал 501/6/1
інв. № М. Т. № 61 Р.
Надрукований у «Український архів» — К., 1929. — Т. 1. — С. 326.

№ 9

Иван Самуйлович гетман з Войском Его Царского Пресветлого Величества Запорозким

Пану полковникови Вуйска Его Царского Пресветлого Величества Запорозкого

Черниговському, сотникови, атаманови и войтови Березнянському и всему кому ведати того належит ознаймуем сым писанием нашим иж выдачи мы учтивога Кузму Василевича товариша войскового, обывателя Березнянского здавна знавные при войску запорозком прислуги й в далшый час оного ку лепшим приохочаючи, в нагороду ему з млына его власного на меской гребле на реце Березной стоячого, з едного мучного кола увес розмер и войсковую част отбрати и цале з нею пожитковати до ласки войсковое позволилисмо, которому абы так того млына владению яко из него пожит... от пана полковника Черниговского и от всей старшины и черны Березнянской жадной найменшой не было перешкоды пилно повагою сего нашего универсалу приказуем.

Дан з Батурина ноеврия 2 1672 р.

Иван Самуйлович гетман Войска

Его Царского Пресвет. Велич. Запор. М. П.

1 арк.; 31,5x19 см

на арк. 1зв. напис: «Кузме Василевичу козаку Березнянскому на его власный млын». Є печатка тотожня № 7.

Філігрань — двоголовий орел під короною.

Папір сильно пожовтів. Є втрати на згинах.

інв. № Ал 501/19, старий інв. № Ал 501/10/756. Можливо потрапив зі збірки ЧАК.

№ 10

Иван Самойлович гетман Войска Его Царского Пресветлого Величества Запорозкого.

Всей старшине и черни Войска Его Царского Пресветлого Величества Запорозкого, особливо пану полковникови Стародубовскому, сотником, атаманом и всему того полку товариству и каждому кому сее наше будет показано писане ознаймуем. Поневаж славної памяти в богу зейшлие гетманы антecessорове наши стосуючисе до прав од Его Королевской Милости наданных за заслуги п. Лаврину Борозне товаришова войсковому на село Горкс, Ключсы, Куршиновичи, Ярцево, на селища Бутовское, Заничи и на селища Медведово и Бахаевское, на млыны, на кгрунта и на все угодие до тых сел належачие правом своим конфермовини теды и мы до того ж их зданя нашу стосуючи волю а з влаща погледаючи на знание п. Бороздны в войску за розном услугы и до далшых оного повабауче все права так короля Полского, яко и антecessоров наших нашим ствержаем универсалом и при помененных маетностях цале заховуем, которими яко своими власными диспонават позволяем прето абы жаден з старших и меньших войска Запорозкого, особливо пан полковник Стародубовский и ниhto иншых з тамошнее старшины ему Лаврину Борозне товаришова войсковому в маетностях, в млинах его коштом фундованых и будованых, кгрунтах, селищах и иншых вишпомененных угодиях неважилися чинити кривды жадаем и приказуем. Дан з Батурина март 5 дня 1673.

Иван Самуйлович гетман Войска М. П.

Его Царского Пресветлого Величества Запорозкого рукою

2-а арк.: 19x31 см

на арк. 2зв. напис: «Лаврину Борозне на кгрунта. Самойлович».

Є печатка тотожня № 7.

Філігрань — у колі поділеному на частину одноголовий орел, ріжок на мотузці, трикутник у сяйві?, дерево?

Папір сильно пожовтів, ветхий, розпався на 3 частини, втрачений фрагмент 2-го арк.

інв. № Ал 501/6/2

інв. № М. Т. № 62 Р.

№ 11

Иван Самуйлович гетман з Войском Его Царского Пресветлого Величества Запорозким.

Пану полковникови Войска Его Царского Пресветлого Величества Запорозкого Стародубовскому, обозному, суде, асаулови полковым, сотникови, атаманови городовому тамошному и кому тилко о том ведати належите сым нашим ознаймуем писанем иж яко иншых войсковых заслужоный особливого войскового респекту годных людей звиклые мы при ласце нашей заховивати так и Исаака Деревянку городнычого Стародубовского срспектуючи на его значные войсковые в том полку роненые прислугы и подеймованные працы при той же заховавши, позволяем ему з млына его на реце Ревне построеного с пригосподарской своей части и войсковую розмеров приходячих чает на себе до ласки нашеое и войсковое одбирати и ными спокойне пожитковати, так же и кгрунт прозываемый Антонов Лужок якося в себе мает подлуг певного там розграничена ему ж в своем спокойном держаню и заведованю позволили мы мети, зачим ведаючи о таковой нашей воле абы ниhto з помененное старшины войсковое и якоже колвек кондыций людей ему Исаакови так в одбиранию з

того млына приходячих всех розмеров на [себе] и их поживаню яко и владеню по-
мененым кгрунтом жадной наименьшой перешкоды и кривды чинити не важился, по-
вагою сегу универсалу нашего пилно варуем и приказуем. Дан в Батурине декаврия
8 (або 20) 1676.

Звышменованный гетман.
рука власна.

М. П.

1 арк.: 32,5x20 см.

на арк. 1зв. напис: «На Антонов Лужок у Понуровце», «№ 11»

Є печатка тожоння № 7.

Папір пожовтів, е втрати на згинах.

інв. № Ал 501/6/8.

інв. № М. Т. № 68 Р.

№ 12

Иоан Самуйлович гетман з войском Его Царского Пресветлого Величества Запорозким.

Ознаймуем сим нашим писанем всей старшине и черни Войска Его Царского Пре-
светлого Величества Запорозкого и каждому кому о том тепер и на потом ведати
будет потреба иж кгда тилко син наш пан Семион неоспале завше ест готовым во
всяких войсковой делех Пресветлого Его Царского Величества маестату ку целости
христианству чинит услугу иже по части труд прац военных понеси годное свое
прислуги як преславному маестату монаршому так и рейменту нашему гетманскому
певние оказал знаки, а малженским за благословением божим и за поводом нашим
родителским обовяжившися станом потребен ест так для своего з своими домовни-
ками вихованя яко и для пристойнаго примованя людей особливого спарства и под-
поможена теди ми в надею монаршой ласки и войсковой зичливости ойцевским на-
шим усердием и рейментарским респектом надалисмо оному и сим нашим уневер-
салом надаемо село Гремячое з полями, сеножатми, з озерами, з млином и зо все-
ми приналезностями и слободку Гудовку з млинком, также село Боршов зо всеми
кгрунтами и преналезностями, и село Перегон з млинами на ритце Воре стоячими
и з иншими до него призвойтими угодами в полку Стародубовском в сотне Погарской
лежачие, где з волностью нашею позволяем ему тими селами совершенно владети и
всякие як от тяглих людей подлуг звичаю повинности так из млинов и зо всех угодий
пожитки отбирати зачим яко тепер за живота нашего и за власти рейментарской пев-
ни того естесмо же каждый з старшини и черни Войска Запорозкого по своей ку нам
зичливости о всей виразной воле нашей спротивятися и в том помененом наданю си-
нове нашему чинити перепони не хочем так усердно жадаем и велце просим на
потом кгда навший неба и земли справца отменою дочасного живота владзу нашу
переменит, аби рейментом гетманским справуючие особи и все под рейментом зо-
стаючие войсковие и домовие люде старшие и меньшие, респектуючи на нынешние
наши рейментарские труды и працы якие с прислугою своему монарсе за целост пра-
вославия и за целост слави всего Войска Запорозкого через не меньшее время (богу
то й свету явю) верно не толко нещадачий здоровя, але из нарушенем оног рони-
лисни: сего виразного универсалу нашего ненарушали, але жеби помененому синове
нашому пану Симиону для нинишние и для пришиле его услуги и для нашей такой
упреимой прозби тим вишереченним наданем спокойне владети и пожитками од тол
походячими даби користовати допустили, ощо яко много кротко просим так для по-
томного того наданя твердости далисмо сей наш виразний синове нашему универсал
з подписанем руки власной и з притисненнем печати войсковой. В Батурине февряля
[14] дня року 1680 (копія XVIII ст. із зібрання Г. Полетики).

Звишменованный гетман рукою власною. Месце печати.

Иоан.

1 арк.: 32x20 см

Угорі напис: «Копія з универсалу гетмана Иоана Самуйловича».

Філігрань — хрест з картуші під короною.

Папір пожовтів.

інв. № Ал 502/48/4

інв. № М. Т. № $\frac{754}{4}$ Р.